

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för processrätt och
domstolsfrågor
103 33 Stockholm**Yttrande över promemorian Digital kommunikation i domstolsprocesser
(Ds 2019:18)**

(Ju2019/02632/DOM)

Riksdagens ombudsmän har beretts tillfälle att lämna synpunkter på promemorian Digital kommunikation i domstolsprocesser.

I promemorian lämnas författningsförslag som ska möjliggöra och underlätta digital kommunikation i domstolsprocesser. Vidare lämnas en del förslag till författningsändringar i syfte att skapa mer enhetliga processuella regler för olika typer av mål och ärenden vid de skilda domstolsslagen.

Jag delar bedömningen att det finns ett reformbehov för att möjliggöra och underlätta för en skriftlig kommunikation i digital form i domstolarna. Förslagen är ett klart steg i den riktningen. Vidare är jag generellt positiv till att processrättsliga regler utformas på ett likartat sätt för de allmänna förvaltningsdomstolarna och de allmänna domstolarna där det är sakligt möjligt. Det är tillfredsställande att det nu föreslås likalydande regler t.ex. när det gäller tidpunkten för när en handling ska anses ha kommit in till en domstol, vilket för övrigt skulle bli desamma som gäller för en förvaltningsmyndighet. De föreslagna ändringarna bör kunna bidra till såväl en ytterligare effektivisering av domstolarnas verksamhet som en bättre service för medborgarna. Jag tillstyrker därför i allt väsentligt de föreslagna ändringarna men har i några delar vissa synpunkter.

Underskrift av inlagor*Avsnitt 4.3 För vilka inlagor bör det finnas krav på underskrift?*

Jag delar bedömningen att den nuvarande ordningen när det gäller krav på underskrift i huvudsak är väl avvägd, men har i några avseenden en annan uppfattning än vad som förs fram i promemorian.

Som redovisas i promemorian innehåller rättegångsbalken (RB) som huvudregel krav på en säker utställarangivelse för en handling som inleder ett mål. Redan mot den bakgrunden kan det ifrågasättas om det inte också vid klagan över domvillor bör finnas ett krav på underskrift av den som inleder den förnyade processen. Att

de extraordinära rättsmedlen – resning, återställande av försutten tid och klagan över domvilla – behandlas lika i detta avseende är ett ytterligare skäl för en sådan ordning. Det är för övrigt min erfarenhet att de inledande skrifterna i ett mål om extraordinärt rättsmedel inte sällan innehåller både en klagan över domvilla och en ansökan om resning. En enhetlig reglering i detta avseende skulle därmed också kunna underlätta hanteringen av dessa mål i domstol. Ett krav på underskrift av en klagan över domvilla bör inte heller anses försvåra kommunikationen i domstol eftersom det nu föreslås att ansökningar och vissa andra inlagor ska kunna skrivas under med en avancerad underskrift. Motsvarande resonemang som nu förts om klagan över domvilla kan enligt min mening göras gällande för klagan över strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot. Jag anser alltså att det finns skäl att överväga införandet av krav på underskrift för dessa särskilda rättsmedel. Om ett sådant krav skulle införas måste lydelsen av den föreslagna 33 kap. 1 a § RB anpassas till detta.

I promemorian föreslås att kravet på att en åklagares stämningsansökan ska vara undertecknad eller överförs på ett sätt som uppfyller vissa säkerhetskrav ska tas bort. Någon följdändring beträffande uppgift om åklagaren lämnas inte då det anses obehövligt (s. 53).

Jag har i och för sig inte någon erinran mot att kravet på undertecknande och formkravet för överförande i vissa fall av en sådan stämningsansökan tas bort. Jag menar emellertid att bestämmelsen i 45 kap. 4 § RB bör kompletteras på det sättet att det uttryckligen anges att stämningsansökan också ska innehålla en uppgift om den åklagare som väcker talan. Det är han eller hon, och inte åklagarmyndigheten, som är part. Det är vidare självklart att en stämningsansökan, oavsett mål, alltid ska innehålla uppgift om parterna. Om den föreslagna ändringen genomförs kommer det vid väckande av allmänt åtal emellertid i den nämnda bestämmelsen endast finnas ett uttryckligt krav på att stämningsansökan ska innehålla uppgift om den tilltalade och, om någon sådan finns, målsäganden. Detta haltar. Visserligen framgår av 33 kap. 1 § första stycket RB att en ansökan, en anmälan eller en annan inlaga i en rättegång ska innehålla uppgifter om bl.a. parternas namn, men de övriga kraven i andra stycket om vad en inlaga ska innehålla gäller enbart för inlagor från en enskild part. Det förhållandet att det har ansetts att också myndigheter bör lämna t.ex. adressuppgifter är enligt min mening inte tillräckligt (se promemorian s. 53 och där gjorda hänvisningar). Jag anser alltså att det bör framgå av lagtext att en stämningsansökan i ett sådant brottmål det nu är frågan om ska innehålla uppgift om åklagaren, dvs. dennes namn och tjänstetitel samt vilken kammare som åklagaren tjänstgör vid och kontaktuppgifter dit. Bestämmelsen i 45 kap. 4 § RB bör kompletteras i enlighet med detta.

Jag tillstyrker att det införs ett krav på underskrift för ansökningar om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs enligt 15 kap. RB innan talan i målet har väckts. Jag anser emellertid att det av skäl som anförs för detta förslag bör övervägas om det inte också ska införas ett motsvarande krav för ansökningar om kvarstad i brottmål i det fall en enskild person själv ger in en sådan ansökan.

Avsnitt 4.5 Krav på underskrift i mål som inletts hos Kronofogdemyndigheten

Om ett mål överlämnas från Kronofogdemyndigheten till en tingsrätt ska de handlingar som sökanden gett in anses som en stämningsansökan, se 60 § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. I promemorian föreslås att det undantag som idag finns i 61 b § samma lag angående kravet på ett egenhändigt undertecknande av elektroniskt ingivna ansökningar tas bort. Också för sådana ansökningar skulle då ställas ett underskriftskrav.

Den summariska processen ska vara snabb och enkel. För ingivare som idag har tillstånd att ge in ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning genom ett förenklat elektroniskt förfarande innebär förslaget en tillbakagång. Eftersom förslaget leder till en enhetlig reglering och att samtliga parter kommer att behandlas lika vid väckande av en civilrättslig talan tillstyrker jag dock förslaget.

Ändringen föreslås träda i kraft vid utgången av 2023. Som anges i promemorian är det osäkert när den tekniska lösningen kan vara på plats. Det kan inte uteslutas att det blir senare eller tidigare än årsskiftet 2023/24. Det kan därför finnas anledning att överväga det lämpliga i att redan nu förordna om när 61 b § lagen om betalningsföreläggande och handräckning ska upphöra att gälla eller om annan lagstiftningsteknik kan vara bättre.

Fullmakt för ombud

Avsnitt 5.2 Digitala rättegångsfullmakter

I promemorian föreslås att rättegångsfullmakter ska kunna utfärdas i elektronisk form. Jag tillstyrker att regelverket öppnas upp i denna del. Det föreslås emellertid att reglerna om digitala rättegångsfullmakter – precis som de övriga föreslagna ändringarna i RB – ska träda i kraft den 1 januari 2021. Men de tekniska och administrativa lösningarna för digitala rättegångsfullmakter är ännu inte utformade och prövade. Vidare återstår en del oklarheter, t.ex. hur rätten ska kunna kontrollera att en digital rättegångsfullmakt inte är återkallad. Enligt min mening kan det därför övervägas om de digitala lösningar som tas fram inledningsvis ska testas vid en försöksverksamhet på några utvalda domstolar innan ordningen tillämpas fullt ut (jfr promemorians ställningstagande på s. 93 f.).

Avsnitt 5.4 Kravet på att ge in fullmakt tas bort för offentliga försvarare

I promemorian föreslås att ett ombud som är offentlig försvarare för en misstänkt inte ska behöva ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.

Den föreslagna ändringen skulle skapa förutsättningar för en snabbare och smidigare hantering i fall där det är angeläget med en skyndsam handläggning eller där frister gäller för handläggningen i överrätt, t.ex. vid överklagande av häktningbeslut eller av en dom varigenom förordnats att den tilltalade ska vara fortsatt häktad. Även i övrigt skulle handläggningen av brottmål bli smidigare. Som anges i promemorian har vidare den som förordnas som offentlig försvarare normalt en sådan kunskap om rättegångsordningen att risken är liten för felaktiga antaganden eller påståenden om behörigheten att företräda en huvudman. På advokater ställs

vidare stränga krav och det är dessutom ställda under ett särskilt disciplinansvar. Den föreslagna ordningen har alltså goda skäl för sig. Det förekommer visserligen att annan än den som är advokat förordnas som offentlig försvarare och det kan ifrågasättas om det föreslagna undantaget ska gälla också dem. Sådana förordnanden är dock sällsynt förekommande och rätten kommer att kunna kräva att en skriftlig fullmakt ges in. Jag tillstyrker därför förslaget att ett ombud som är offentlig försvarare inte ska behöva ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.

För tydlighetens skull kan det övervägas om en hänvisning till det föreslagna undantaget i 21 kap. 2 § nya femte stycket RB ska göras genom ett tillägg i 12 kap. 9 § första stycket samma balk.

Ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde

Avsnitt 9.2 Kravet på underskrift tas bort

I promemorian föreslås att kravet på att en skriftlig ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde ska vara egenhändigt undertecknad tas bort.

Det framhålls i förarbetena till regleringen i 11 kap. 6 § RB att uppgifterna om en parts ekonomiska förhållanden ska lämnas på heder och samvete på samma sätt som gäller vid en ansökan om rättshjälp (se prop. 1996/97:9 s. 230). Detta framgår även av det formulär som har tagits fram av Domstolsverket (DV 1035). Till skillnad från vad som gäller vid en ansökan om rättshjälp är det emellertid enligt min mening tveksamt om det kan bli aktuellt med ett straffrättsligt ansvar för t.ex. osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken vid en parts eller annan persons ansökan om ersättning för dennes kostnader för inställelsen. Jag har med hänsyn härtill och till att ett krav på undertecknande av en skriftlig ansökan om ersättning för en inställelse kan anses försvåra digital kommunikation förståelse för förslaget i denna del. Det är emellertid frågan om att en enskild begär ersättning av allmänna medel, dvs. närmast gör en ansökan om ett ekonomiskt bidrag. I motsvarande fall torde normalt krävas att den enskilde undertecknar en sådan ansökan. Härtill kommer att även en ansökan om ersättning för inställelse bör kunna skrivas under digitalt. Underskriftskravet i 9 a § förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen m.m. kan anpassas till detta (jfr den föreslagna bestämmelsen i 33 kap. 1 a § RB). Mot denna bakgrund avstyrker jag förslaget i denna del.

Jag har inga ytterligare synpunkter på de förslag som lämnas i promemorian.